

กองระบาดวิทยาครบรอบ 25 ปี
25th ANNIVERSARY DIVISION OF EPIDEMIOLOGY

ปีที่ ๒๘ ฉบับที่ ๔๙
๕ ธันวาคม ๒๕๔๐

VOLUME 28 : NUMBER 49
DECEMBER 5, 1997

ISSN 0125-7447

การเฝ้าระวังโรคประจำสัปดาห์

WEEKLY EPIDEMIOLOGICAL SURVEILLANCE REPORT

กองระบาดวิทยา สำนักงานปลัดกระทรวงสาธารณสุข
DIVISION OF EPIDEMIOLOGY MINISTRY OF PUBLIC HEALTH

สารบัญ

CONTENTS

การศึกษาถึงความคิดเห็น ของแม่บ้านอาสาสมัครสุขภาพอาหาร 693
ต่อการจัดหาน้ำสะอาด อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี

การศึกษาถึงความคิดเห็น ของแม่บ้านอาสาสมัครสุขภาพอาหาร ต่อการจัดหา
น้ำสะอาด อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี ตุลาคม 2539-กรกฎาคม 2540

Opinion of Food Sanitation among the Voluntary Housewife concerning
on Drinking Water Supply,

Lao khwan District, Kanchanaburi province, October 1996-July, 1997

สาริกา วรหาญ (SARIKA VORAHAN)

สำนักงานสาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรี

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อการศึกษาความคิดเห็น ของแม่บ้านอาสาสมัครสุขภาพอาหาร ต่อการจัดหาน้ำสะอาด ในเขตอำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี และศึกษาปัจจัย ที่ส่งเสริมให้แม่บ้านอาสาสมัครคิดจัดหาน้ำสะอาด ตลอดจนแนวทางการจัดหาน้ำสะอาดที่เหมาะสม วิธีการศึกษาโดยเก็บรวบรวมข้อมูล โดยใช้แบบสอบถาม สัมภาษณ์ แม่บ้านครัวเรือนละ 1 คน โดยกลุ่มตัวอย่างมีจำนวนทั้งสิ้น 240 คน ในช่วงระหว่าง ตุลาคม 2539 ถึง กรกฎาคม 2540 และนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผล ด้วยคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS/PC+

ผลการศึกษา พบว่า กลุ่มตัวอย่างมีความคิดเห็นที่ดี ต่อการจัดหาน้ำสะอาด โดยมีความคิดเห็นรวมเฉลี่ยเท่ากับ 75.8 คิดเป็นร้อยละ 84.2 ของคะแนนเต็ม และปัจจัยที่ส่งเสริมให้แม่บ้านอาสาสมัครสุขภาพอาหาร คิดจัดหาน้ำสะอาด พบว่า การเป็นสมาชิกกลุ่ม การได้รับข่าวสาร และการฝึกอบรม มีความสัมพันธ์กับความคิดเห็น ของแม่บ้านอาสาสมัครสุขภาพอาหาร ต่อการจัดหาน้ำสะอาด อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ($p < 0.01$) ส่วนตัวแปรอื่นๆ ไม่พบว่า มีผลต่อความคิดเห็นในการจัดหาน้ำสะอาดแต่อย่างใด

จากข้อค้นพบดังกล่าวได้นำมาซึ่งการเสนอแนะแนวทางแก้ปัญหา และส่งเสริมให้ประชาชนได้มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องการจัดหาน้ำสะอาด โดยการจัดอบรมให้กับผู้แทนกลุ่มในชุมชน เพื่อเผยแพร่ความรู้ให้กับประชาชน และสนับสนุนการสร้างถังเก็บน้ำฝนให้ประชาชนได้น้ำสะอาดใช้เพื่อการบริโภค ได้เพียงพอตลอดปี

วิธีการศึกษา

เลือกกลุ่มตัวอย่างกระจายแบบ Simple Random Sampling โดยสุ่มตัวอย่างหมู่บ้านที่เคยได้รับการอบรมในงานสุขาภิบาลอาหาร และไม่มีระบบประปาในหมู่บ้าน จำนวน 4 ตำบล จากนั้นเลือกมาตำบลละ 2 หมู่บ้าน โดยในแต่ละหมู่บ้าน จะสุ่มตัวอย่างมาหมู่บ้านละ 30 หลังคาเรือน และทำการสัมภาษณ์แม่บ้าน ซึ่งเป็นตัวแทนของแต่ละครัวเรือน ครัวเรือนละ 1 คน ได้จำนวนประชากรที่ศึกษา จำนวน 240 คน โดยทำการศึกษาในช่วง ตุลาคม 2539 ถึง กรกฎาคม 2540

ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

ตัวแปรอิสระ ประกอบด้วย ลักษณะส่วนบุคคล (ได้แก่ อายุ ภูมิสำเนา การศึกษา รายได้ จำนวนที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์ การเป็นสมาชิกกลุ่ม) การรับข้อมูลข่าวสาร และระยะทางจากบ้านไปถึงแหล่งน้ำ

ตัวแปรตาม ประกอบด้วย ความคิดเห็นของแม่บ้านอาสาสมัครสุขาภิบาล ที่มีต่อการจัดหาน้ำสะอาด

สมมติฐานการศึกษา

1. ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ภูมิสำเนา การศึกษา รายได้ การมีกรรมสิทธิ์ และการเป็นสมาชิกกลุ่มมีความสัมพันธ์เชิงบวก กับความคิดเห็นในการจัดหาน้ำสะอาด
2. การรับข่าวสาร มีความสัมพันธ์เชิงบวก กับความคิดเห็นในการจัดหาน้ำสะอาด
3. ผู้ที่เคยได้รับการอบรม มีความคิดเห็นในการจัดหาน้ำสะอาด ดีกว่าผู้ที่ไม่เคยได้รับการอบรม
4. ระยะทางจากบ้านถึงแหล่งน้ำ มีความสัมพันธ์เชิงบวก กับความคิดเห็นในการจัดหาน้ำสะอาด

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา

เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษานี้ เป็นแบบสัมภาษณ์ ซึ่งมีทั้งหมด 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นคำถามที่เกี่ยวกับข้อมูลทั่วไป ได้แก่ ลักษณะส่วนบุคคล การรับข้อมูลข่าวสาร และระยะทางจากบ้านถึงแหล่งน้ำ

ส่วนที่ 2 เป็นความคิดเห็นของแม่บ้านอาสาสมัครสุขาภิบาลอาหาร ต่อการจัดหาน้ำสะอาด เป็นคำถามปลายปิด มี 3 ตัวเลือก คือ เห็นด้วย ไม่เห็นใจ ไม่เห็นด้วย จำนวน 30 ข้อ มีค่าความเชื่อถือได้ = 0.7

ส่วนที่ 3 เป็นคำถามเกี่ยวกับแนวทางการจัดหาน้ำสะอาด ข้อคำถามมีทั้งปลายปิด และปลายเปิด จำนวน 22 ข้อ

การวิเคราะห์ข้อมูล

ใช้เครื่องมือคอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS/PC+ ช่วยในการคำนวณหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย การวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว (One Way Analysis of Variance) และการวิเคราะห์การผันแปร ประกอบการวิเคราะห์จำแนกหมู่ (Analysis of Variance and Multiple Classification Analysis)

ผลการศึกษา

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของกลุ่มตัวอย่าง

อายุ กลุ่มตัวอย่างประมาณครึ่งหนึ่ง มีอายุในช่วง 31-51 ปี ร้อยละ 50.9 อายุ 30 ปี และต่ำกว่า ร้อยละ 25.2 อายุมากกว่า 50 ปี ขึ้นไป ร้อยละ 23.9 อายุเฉลี่ยเท่ากับ 41 ปี

ความสัมพันธ์กับหัวหน้าครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างมากกว่าครึ่งหนึ่ง เป็นภรรยาของหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 75.8 เป็นลูกสาว หรือลูกสะใภ้ของหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 41.1 และเป็นหัวหน้าครัวเรือน ร้อยละ 10.1

สถานภาพการสมรส กลุ่มตัวอย่าง มากกว่า 3 ใน 4 แต่งงานและอยู่ด้วยกัน ร้อยละ 83.7 เป็นหม้าย หย่า แยกกันอยู่ ร้อยละ 10.8 โสด ร้อยละ 5.5

ภูมิลำเนา กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ อยู่ในภูมิลำเนาเดิม ร้อยละ 87.3 ย้ายมาจากถิ่นอื่น ร้อยละ 12.7

ระดับการศึกษา กลุ่มตัวอย่างที่เรียนหนังสือระดับประถมศึกษา จนถึงมัธยมศึกษา มีร้อยละ 85.3 และไม่ได้เรียนหนังสือ ร้อยละ 14.7

การเป็นสมาชิกกลุ่ม กลุ่มตัวอย่าง ที่เป็นสมาชิกกลุ่มแม่บ้านอาสาสมัครสุขภาพโภชนาการ ร้อยละ 69.3 เป็นสมาชิกกลุ่มธนาคารเพื่อการเกษตร และสหกรณ์การเกษตร ร้อยละ 11.1

รายได้ของครัวเรือน กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่มีรายได้ในช่วง 2,001-5,000 บาท ต่อปี ร้อยละ 41.5 รายได้ 2,000 บาทต่อปี ร้อยละ 31.7 รายได้ 5,001-10,000 บาทต่อปี ร้อยละ 20.9 โดยมีรายได้เฉลี่ยเท่ากับ 5,661.2 บาท ต่อปี

รายได้จากแหล่งอื่นๆ กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ไม่มีรายได้จากแหล่งอื่น ๆ ร้อยละ 88.0 รายได้จากบุตร/ญาติ ร้อยละ 24.8 และจากเงินบำนาญ ร้อยละ 0.3

รายได้รวม กลุ่มตัวอย่างมีรายได้รวมในช่วง 2,001-5,000 บาทต่อปี ร้อยละ 40.2 รายได้ช่วง 5,001 บาท ต่อปี และมากกว่า ร้อยละ 35.9 รายได้ 2,000 บาทต่อปี และต่ำกว่า ร้อยละ 23.9 โดยมีรายได้รวมเฉลี่ย เท่ากับ 6,704.0 บาทต่อปี

งานที่ทำกิน กลุ่มตัวอย่างมีที่ดินทำกิน 10 ไร่ และต่ำกว่า ร้อยละ 51.0 มีที่ดิน 11-20 ไร่ ร้อยละ 28.1 มีที่ดิน 21 ไร่ และมากกว่า ร้อยละ 20.9 โดยมีที่ดินทำกินเฉลี่ยเท่ากับ 15.2 ไร่

ลักษณะมีที่ดิน กลุ่มตัวอย่างมีโฉนดเป็นของตนเอง มากกว่าครึ่งหนึ่ง ร้อยละ 70.6 ไม่มีโฉนด ร้อยละ 7.2เช่าร้อยละ 4.9 มีโฉนด และเช่า ร้อยละ 4.6 ทั้งที่มีโฉนด และไม่มีโฉนดร้อยละ 2.3 อื่นๆร้อยละ 1.6 ไม่มีที่ดิน ร้อยละ 8.8

การได้รับข่าวสาร กลุ่มตัวอย่างไม่เคยอ่านหนังสือพิมพ์ ร้อยละ 75.8 ไม่ดูโทรทัศน์ ร้อยละ 46.1

ไม่ดูภาพยนตร์ ร้อยละ 53.6 และฟังวิทยุทุกวัน ร้อยละ 31.0

การรับการอบรม กลุ่มตัวอย่างที่เคยได้รับการอบรม ร้อยละ 71.9 ไม่เคยได้รับการอบรมร้อยละ 28.1

ความต้องการอบรม กลุ่มตัวอย่างที่ต้องการอบรม ร้อยละ 97.7 และไม่ต้องการอบรม ร้อยละ 2.3

ระยะทางจากบ้านไปแหล่งน้ำ กลุ่มตัวอย่างที่มีบ้านอยู่ห่างจากแหล่งน้ำ 501 เมตร และสูงกว่าร้อยละ 47.1 ระยะทางห่าง 210-500 เมตร ร้อยละ 33.0 และต่ำกว่า ร้อยละ 19.9 โดยมีระยะทางจากบ้านไป

แหล่งน้ำเฉลี่ย 616.0 เมตร

เวลาที่ใช้ในการดักน้ำ กลุ่มตัวอย่างใช้เวลาในการดักน้ำ 16 - 30 นาที ร้อยละ 37.6 ใช้เวลา 31.60 นาที ร้อยละ 30.0 ใช้เวลามากกว่า 61 นาที ร้อยละ 15.7 โดยใช้เวลาเฉลี่ยในการดักน้ำเท่ากับ 43.5 นาที

ความคิดเห็นของแม่บ้านอาสาสมัครสุขภาพอาหารต่อการจัดหาน้ำสะอาด พบว่า แม่บ้านอาสาสมัครสุขภาพอาหาร ส่วนใหญ่มีความคิดเห็นที่ดีต่อการจัดหาน้ำสะอาด ส่วนใหญ่มีความเห็นด้วย ร้อยละ 98.4 ไม่แน่ใจ ร้อยละ 1.6 และมีค่าความคิดเห็น เท่ากับ 75.8 คิดเป็นร้อยละ 84.2 ของคะแนนเต็ม

ส่วนที่ 2 การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ ระหว่างตัวแปรอิสระ กับความคิดเห็นของแม่บ้านอาสาสมัครสุขภาพอาหาร ต่อการจัดหาน้ำสะอาด โดยการวิเคราะห์การผันแปรทางเดียว

ผลการวิเคราะห์ พบว่า ตัวแปรอิสระที่ศึกษา ได้แก่ การเป็นสมาชิกกลุ่ม การรับข่าวสาร และการได้รับการอบรม ก่อให้เกิดความแตกต่างในเรื่องความคิดเห็น ต่อการจัดหาน้ำสะอาด ของแม่บ้านอาสาสมัครสุขภาพอาหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ 0.01 ส่วนตัวแปรอิสระอื่นๆ ที่เหลือ ไม่พบว่ามีผลต่อความคิดเห็นในการจัดหาน้ำสะอาดแต่อย่างใด

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์การผันแปรและการวิเคราะห์การจำแนกหมู่

ผลการวิเคราะห์ พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เป็นสมาชิก กลุ่มแม่บ้านอาสาสมัครสุขภาพอาหาร มีการรับรู้ข่าวสารน้อย และเคยได้รับการอบรม เป็นกลุ่มที่มีความคิดเห็น ต่อการจัดหาน้ำสะอาดดีกว่ากลุ่มย่อยอื่นๆ ส่วนรายได้รวม มีความสัมพันธ์เชิงบวก กับความคิดเห็นในการจัดหาน้ำสะอาด ของกลุ่มแม่บ้านอาสาสมัครสุขภาพอาหาร และจำนวนที่ดินที่มีกรรมสิทธิ์ และระยะทางจากบ้านไปถึงแหล่งน้ำ มีความสัมพันธ์เชิงลบ กับความคิดเห็นในการจัดหาน้ำสะอาด ของกลุ่มแม่บ้านอาสาสมัครสุขภาพอาหาร

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยครั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากนายแพทย์สุรพงษ์ ดันชนศรีกุล นายแพทย์สาธารณสุขจังหวัดกาญจนบุรี ที่ได้กรุณาอนุมัติงบประมาณในการดำเนินงาน ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ ที่นี้ งานวิจัยเรื่องนี้สำเร็จได้โดยได้รับคำแนะนำจาก นายแพทย์โสภณ เมฆธน นายแพทย์ 9 ด้านเวชกรรมป้องกัน นางยุพาพรรณ จันทน์เมฆา นักวิชาการสาธารณสุข 9 ด้านส่งเสริมการพัฒนา และนางสาวชลธิชา ถนอมวงษ์ นักวิชาการสุขภาพ 7 ที่ได้กรุณาให้การสนับสนุนให้คำปรึกษา การแนะนำแนวทางที่ถูกต้อง และการตรวจแก้ไขข้อบกพร่อง

ขอขอบคุณ เจ้าหน้าที่สาธารณสุขทุกท่านที่ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี และอีกหลายท่านที่ได้กล่าวนามในที่นี้ ที่ได้มีส่วนให้ความช่วยเหลือ และให้กำลังใจตลอดจนการจัดทำเอกสารครั้งนี้สำเร็จลงด้วยดี

เอกสารอ้างอิง

กองอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. โครงการศึกษาวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมของชุมชนใน

การเฝ้าระวังคุณภาพน้ำบริโภคในหมู่บ้าน.กรุงเทพมหานคร: กองอนามัยสิ่งแวดล้อม, 2529.

กองอนามัยสิ่งแวดล้อม กรมอนามัย กระทรวงสาธารณสุข. แนวทางการดำเนินการ ด้านการตรวจสอบคุณภาพน้ำบริโภคในชุมชน, 2531.

การศึกษาถึงความคิดเห็น ของแม่บ้านอาสาสมัครสุขภาพอาหาร ต่อการจัดหาน้ำสะอาด

อำเภอเลาขวัญ จังหวัดกาญจนบุรี ตุลาคม 2539-กรกฎาคม 2540

(ต่อจากหน้า 696)

นงลักษณ์ ธีรบุญวานิช และคณะ. รายงานการประเมินผล โครงการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของสตรี ในงาน น้ำสะอาดและสุขภาพ. คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2530.

ไพฑูรย์ งานยิ่ง. ความคิดเห็นของสตรีในชนบทเกี่ยวกับการจัดหาน้ำสะอาด : ศึกษากรณี จังหวัดสุรินทร์.

วิทยานิพนธ์สังคมศาสตรมหาบัณฑิต บัณฑิตวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล, 2532.

สุบรรณ พันธ์วิลาส และคณะ. รายงานการศึกษาคุณภาพ ปริมาณ และพฤติกรรมการใช้ น้ำดื่ม ของชาวชนบท ในประเทศไทย. คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2529.

สันศักดิ์ เสริมศรี และคณะ. รายงานทัศนคติ พฤติกรรม และความต้องการน้ำดื่ม และส้วม คณะสังคมศาสตร์ และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหิดล, 2525.

บทสรุป

ลักษณะส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ภูมิฐานะ การศึกษา รายได้รวม การมีกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และการเป็น สมาชิกกลุ่ม และระยะทางจากบ้านไปแหล่งน้ำ ไม่สัมพันธ์กับความคิดเห็นในการจัดหาน้ำสะอาด ของแม่บ้าน อาสาสมัครสุขภาพอาหาร อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ขณะที่การรับข่าวสารจะมีความสัมพันธ์เชิงบวก กับความคิดเห็นในการจัดหาน้ำสะอาด นั่นคือผู้ที่ได้รับข่าวสารปานกลาง และมาก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ยังพบว่า ผู้ที่เคยได้รับการอบรม มีความคิดเห็นต่อการจัดหาน้ำสะอาด ดีกว่าผู้ที่ไม่เคยได้รับการอบรม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ อาจเป็นเพราะ ผู้ที่ได้รับการอบรม ได้รับความรู้เพิ่มเติม ซึ่งมีผลต่อทัศนคติ ต่อการจัดหาน้ำสะอาด

ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

1. กลุ่มตัวอย่าง มีความต้องการดื่มน้ำฝน แต่เนื่องจากมีภาชนะเก็บกักน้ำฝน ขนาดใหญ่ไม่เพียงพอ จึงทำให้กลุ่มตัวอย่างขาดแคลนน้ำฝน ฉะนั้นผู้รับผิดชอบในพื้นที่ดังกล่าว ควรมีการจัดทำแผนขอสนับสนุน ฝ.99 เพื่อเก็บกักน้ำฝนและส่งเสริมให้มีการอบรม ช่างสุขภัณฑ์ประจำหมู่บ้าน เพื่อให้สร้างอ่างเก็บน้ำฝนไว้ใช้ได้มากขึ้น

2. กลุ่มตัวอย่าง ยังขาดความรู้ ความเข้าใจ ในเรื่องน้ำสะอาด และไม่เห็นถึงความสำคัญของการดื่มน้ำสะอาดเท่าที่ควร จึงควรมีการรณรงค์ และเผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับเรื่องการจัดหา และบริโภคน้ำสะอาด ให้กับประชาชนต่อไป

3. กลุ่มตัวอย่างต้องการให้มี การจัดตั้งกลุ่มจัดหาน้ำสะอาดขึ้น เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในพื้นที่ ควรและรณรงค์ ให้มีการจัดตั้งกลุ่มจัดหาน้ำสะอาดขึ้น โดยให้มีเจ้าหน้าที่รับผิดชอบเกี่ยวกับการจัดหาน้ำสะอาด และกลุ่มจัดหาน้ำสะอาด ควรมีทั้งชาย และหญิงร่วมกันตามความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง

4. กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่ ต้องการปรับปรุงคุณภาพน้ำโดยวิธีการคั้นน้ำดื่ม รองลงมาคือ เดิมคลอรีน ดังนั้น จึงควรมีการส่งเสริม และสนับสนุนให้มีการปรับปรุงคุณภาพน้ำด้วยวิธีดังกล่าว ซึ่งสามารถทำได้ง่าย จึงควร
รณรงค์อย่างต่อเนื่อง เพื่อให้ประชาชน มีพฤติกรรมที่ถูกต้อง ในการปรับปรุงคุณภาพน้ำ